

Røst kommune
8064 Røst

Sluttrapport for prosjektet

Kulturlandskapet som næringsutvikler på Røst
(2010 – 2013)

Innholdsfortegnelse

1.0 Bakgrunn og organisering	3
2.0 Gjennomførte tiltak	3
3.0 Finansiering	8
4.0 Måloppnåelse	9
5.0 Videreføring av arbeidet.....	12
6.0 Konklusjon	14

1.0 Bakgrunn og organisering

Røst kommune har vært prosjekteier for prosjektet *Kulturlandskapet som næringsutvikler på Røst*, som er gjennomført fra høsten 2010 til årsskiftet 2013-2014.

Bakgrunnen for prosjektet er beskrevet i prosjektplanen datert 15.01.10.

Prosjektet har tatt utgangspunkt i jordbrukets betydning for kulturlandskapet på Røst og mulighetene for ny næringsutvikling. Samtidig kan dagens sauehold beskrives som sårbart. Foretakene er små og blir stadig færre, gjennomsnittsalder på eierne er høy, rekrutteringen er lav og tidvis er det problemer med avlingsskade på Røstlandet.

Det ble derfor formulert følgende mål for prosjektet:

Prosjektet Kulturlandskapet som næringsutvikler på Røst skal bidra til å sikre fortsatt gårdsdrift og viktige miljøverdier. I tillegg til å produsere mat skal landbruket opprettholde et kulturlandskap som sikrer biologisk mangfold, bidrar til verdifulle opplevelseskvaliteter og gir økt næringsvirksomhet og bosetting. Sauen i fokus – til hverdag og fest!

Styringsgruppa har hatt ca. 5 årlige møter, og har bestått av:

- Arnfinn Ellingsen (leder for styringsgruppa fra desember 2010 til november 2011)
- Tor Arne Andreassen (leder for styringsgruppa fra november 2011)
- Toril Jørgensen (Røst beitelag)
- Gustav A. Karlsen (Norsk Landbruksrådgiving Lofoten)
- Finn Erik Skagen (landbrukskontoret i Bodø kommune)
- Arne Farup (Fylkesmannen i Nordland – landbruks- og reindriftsavdelinga)
- Chris Evjen (oppnevnt av kommunestyret fra november 2011 – ikke deltatt)

Sigrídur Sigursveinsdóttir har vært tilsatt som prosjektleder i 100 % stilling fra den 01.09.10, til hun sluttet den 30.06.12 for å begynne i ny stilling i Hattfjelldal.

Fra 01.08.12 til 31.07.13 har Odd-Widar Jensen hatt ett års permisjon fra sin jobb som lærer i Beiarn og vært prosjektleder på Røst i 100 % stilling.

For å følge opp de igangsatte prosessene valgte styringsgruppa å videreføre prosjektet ut 2013 uten tilsatt prosjektleder. Finn Erik Skagen har vært sekretær for styringsgruppa i perioden fra Odd-Widar Jensen sluttet og fram til sluttrapporten ble ferdig.

2.0 Gjennomførte tiltak

Hvert år er det laget årsrapporter som viser mer detaljert hva det har blitt arbeidet med. I tillegg er det laget egne rapporter for delprosjekt som har fått tilleggsfinansiering. Disse rapportene er lagt ved anmodningene om utbetaling av tilskudd.

Rapporter:

2010:

- Forenklet årsrapport for 2010

2011:

- Rapport fra deltakelse på kurs i ærfuglørkt på Vega 28.-29. april 2011

- Sluttrapport for kursserie innen videreføring av råvarer fra sauene, avholdt på Røst i 2011
- Årsrapport 2011

2012:

- Rapport fra studietur til Island sommeren 2012
- Rapport fra steingjerdekurs høsten 2012
- Rapport fra kurs i ærfuglørkt på Røst våren 2012
- Årsmelding for året 2012

2014:

- Sluttrapport for prosjektet

Oversikt over gjennomførte tiltak:

Oversikten er satt opp i samsvar med prosjektplanen for Kulturlandskapet som næringsutvikler på Røst (versjon 2 per 15.01.10). Nummereringen av tiltakene følger prosjektbeskrivelsen, og er satt i parentes:

Tiltak/mål	Gjennomførte tiltak i perioden 2010 – 2013
(Tiltak 4.1) Øke verdsettingen av Røst-landbruket	
(4.1.1) Dokumentere og synliggjøre ressursgrunnlag og driftsformer	
Mål: <i>Sikre at kunnskapen om historiske og dagens driftsformer i landbruket blir synliggjort og formidlet videre til kommende generasjoner og til besøkende på Røst. Vise hva som vil skje med kulturlandskapet hvis landbruket på Røst opphører.</i>	Gjennomført: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Beiteareal og bruk av Røstøyene som beiteområder er kartlagt av Norsk Landbruksrådgiving Lofoten v/ Gustav Karlsen (2013). Ikke gjennomført: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Dokumentasjon av tidligere og dagens kunnskap om driftsformer og kulturminner er ikke innhentet.
(4.1.2) Informasjon	
Mål: <i>Bidra til å etablere en bedre forståelse for landbruket og kulturlandskapet sin betydning for Røstsamfunnet, og om hvilke muligheter dette gir for næringsutvikling og nyetableringer. Synliggjøre hva som vil skje hvis landbruket på Røst opphører.</i>	Gjennomført: Lundefestivalen <ul style="list-style-type: none"> ✓ 2011: Deltakelse med fokus på produkter fra sauene ✓ 2013: Deltakelse med fokus på hva prosjektet har jobbet med og skapt de tre årene det har eksistert. Øvrige informasjonstiltak <ul style="list-style-type: none"> ✓ Deltakelse med stand på internasjonal matmesse i Svolvær (2011) – 4 deltakere ✓ Prosjektet har deltatt på flere områder. Alt fra møter med Fylkesmannen og Nordland Fylkeskommune – til møter med næringslivet på Røst. ✓ Foredrag og verksted for barn på Røst skole. ✓ Egen facebook-side Ikke gjennomført: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Styringsgruppa valgte å ikke gi ut brosjyre.
(Tiltak 4.2) Styrke det eksisterende landbruket	
(4.2.1) Kompetansebygging	
	Gjennomført: Studiesirkler/kurs på Røst <ul style="list-style-type: none"> ✓ Kursserie for voksne (2011) innen videreføring av

råvarer fra sauene:

Skinnefellsøm og ornamentering (10 delt.), dyrking av krydderurter (6 delt.), karding, spinning og farging (8 delt.), sliping av horn og bein (6 delt.) og nålebinding.

Egen rapport foreligger.

- ✓ Kursserie med karding, spinning og toving gjennomført for elevene i 4.-9. klasse på Røst skole (2011-2012) (se punkt 4.3.1)
- ✓ Kurs på Fiskarheimen i matlaging med innmat (2011)
- ✓ Introduksjon av ullfilting med nål i samarbeid med rusforebyggende prosjekt (2012)
- ✓ Kurs i saueklipping (2012) - 10 deltakere
- ✓ Kurs i røkt av ærfugl (2011- 2012) - 7 deltakere
- Egen rapport foreligger.
- ✓ Kurs i steingjerdebygging (2012) - 10 deltakere.
- Egen rapport foreligger.
- ✓ Kurs i lefsebaking ble planlagt men ikke gjennomført.

Studieturer

- ✓ Deltakelse på kurs i ærfuglrøkt på Vega (2011) - 2 deltakere
Egen rapport foreligger som vedlegg til rapporten for kursserien.
- ✓ Arrangert studieturer til Svolve som inkluderte seminar og deltakelse med stand på internasjonal matmesse.
- ✓ Arrangert studietur til Horns slakteri på Leknes for å lære å trene på saueklipping (2012) - 2 deltakere
- ✓ Arrangert studietur til Island (2012) -15 deltakere: Fokus på skjøtsel av kulturlandskapet og videreføring og videreformidling. Egen rapport foreligger.
- ✓ Arrangert studietur til Kjerringøy (2013) - 7 deltakere fra Røst og 2 fra landbrukskontoret i Bodø: Fokus på lokalt salg, lokal videreføring og lokalt slakteri.

Andre kompetansetiltak på Røst

- ✓ «Fra øy til øy» (2011): Prosjektet tok initiativ til, utviklet og gjennomførte et samarbeidsprosjekt mellom de islandske bøndene, kunstnerne og håndverkerne Gudrun Steingrimsdottir og Gudrun H. Bjarnardottir og Røstsamfunnet. Kurs i sliping av bein og horn, og kurs i karding, spinning og farging av ull basert på øyas råvarer, se ovenfor. Salgsutstilling med Agnes Arnardottir sine produkter satt inn i en historisk sammenheng. Se tidligere nevnte rapport for kursserien på Røst. Fra Øy til øy ble finansiert av Norsk-Islandsk Kulturfond, fylkeskommunen og prosjektet.
- ✓ Foredrag fra Aalan gård (2011): Om grønn omsorg, geitehold, melkeproduksjon, gårdsysteri og urteproduksjon.
- ✓ Hobbyklubb etablert på Røst (2011): For å jobbe videre med det som ble lært på kursene. Fokus på bruk av lokale råvarer.
- ✓ I forbindelse med de fleste styringsgruppemøtene har bøndene vært invitert til å delta på fagmøter med ulike tema: Beitebruk, vaksinerings, føring av sau i ulike perioder, mineral- og vitamintilskudd, bruk av bolus (kapsler som løser seg langsomt opp i magen) for å tilføre sporstoffer, konservering av gras, faktorer som påvirker næringsinnholdet i gras, økt grovfôrproduksjon på Røst.

(4.2.2) Styrking av det eksisterende næringsgrunnlaget på det enkelte landbruksforetak	
	<p>Gjennomført:</p> <p>Økonomisk rådgiving</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Prosjektleder har bidratt med rådgiving i forhold til planer om bygging av et nytt fjøs. ✓ Bevisstgjøring om verdien av skinn, ull, bein, innmat og muligheter for videreforedling. ✓ Foretakene har fått veiledning om aktuelle tilskuddsordninger rettet mot landbruket. <p>Riktig utnytting av beiteressursene</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Oppfølging av forvaltningsplan for Røstlandet: Engasjert Norsk landbruksrådgiving Lofoten. Se rapporten «Oppfølging av forvaltningsplan for Røst kommune, Nordland fylke. Skjøtsel: status og tiltak.(2013) <p>Grovfôr dyrking/vinterfôr</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Norsk Landbruksrådgiving Lofoten har på oppdrag fra prosjektet laget rapporten <i>Oppfølging av forvaltningsplan for Røstlandet, Røst kommune, Nordland fylke. Skjøtsel: Status og tiltak</i> (2013) <p>Driftsbygninger</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Det har vært jobbet i forhold en av bøndene med etablering av ny fjøs. Fikk imidlertid avslag fra Innovasjon Norge. <p>Videreforedling av landbruksprodukter</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ 3 personer med støtte fra Røst kommunale næringsfond (kr 95 000) har jobbet med et forprosjekt med markedsundersøkelser knyttet til lokal mat fra Røst ✓ Gjennomførte kurs har resultert i produksjon av produkter som er blitt solgt på messer og Lundefestivalen. ✓ Foretaket «Berre skinn og bein» (skinnfell, horn og beinsliping) er etablert som følge av prosjektet.
(4.2.3) Reetablering av beiting på Skomvær	
<p>Mål: Ivareta kulturlandskapet rundt et fredet kulturminne. Kulturlandskapet er en viktig del av helheten til kulturminnet Skomvær fyr.</p>	<p>Gjennomført:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ I begynnelsen av prosjektet ble det jobbet med muligheten for reetablering av beiting på Skomvær. Interessen blant bøndene var imidlertid ikke til stede, da de mente at det ville bli for tungvint. Styringsgruppa valgte derfor å nedprioritere dette tiltaket, og heller bruke ressurser på ny næringsetablering og restaurering av kulturlandskapet med utgangspunkt i Røst Bygdetun, Brygga. Bygdetunet er også kommunen sitt 1000-årssted. ✓ Nyetablert gårdbruker inngikk i 2013 avtale med Kystverket om slått på Skomvær, og planlegger oppstart i 2014.
(4.2.4) Tiltak som forutsettes løst utenfor prosjektet	
<p>Mål: Sette i gang og ferdigstille prosess med gårdskart på Røst slik at kartgrunnlaget blir oppdatert.</p>	<p>Gårdskart (ansvar Røst kommune)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Teknisk etat har i løpet av høsten 2013 satt i gang et arbeid med å oppdatere matrikkelen.
<p>Mål: Bidra til å etablere gode ordninger for veterinære tjenester på Røst</p> <ul style="list-style-type: none"> • fokus på dyrevelferd • etablere ordning med kontordager på Røst under lamminga • kjøttkvalitet • kjeledyr 	<p>Veterinære tjenester</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Etter initiativ fra bøndene har Røst fra vinteren 2013 flyttet fra Salten til Lofoten veterinæravtomsråde. Det forventes at dette skal gi bedre veterinære tjenester på Røst. ✓ Veterinærbesøk i regi av prosjektet, med opplæring av lokal kontaktperson. ✓ Flere innslag om kjøttkvalitet fra Norsk Landbruksrådgiving Lofoten på informasjonsmøter i 2010, 2011 og 2012.

	<p>Status som utvalgt kulturlandskap i jordbruket</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ I forbindelse med satsingen Utvalgte kulturlandskap i jordbruket ble Røst prioritert som område nr. 2 i Nordland. Kommunestyret gjorde i møtet den 21. mars 2013 følgende vedtak: <i>Røst kommune ønsker at det arbeides videre med å oppnå status som utvalgt kulturlandskap i jordbruket. En slik status vil kunne bidra til å styrke jordbruket på Røst, styrke mulighetene for å ivareta kulturlandskapet og gi grunnlag for ny næringsutvikling. Hvis en slik status gis nå, vil dette også kunne bidra til at flere av de igangsatte tiltakene og prosessene i prosjektet Kulturlandskapet som næringsutvikler på Røst (2010-2013) lettere kan videreutvikles.</i>
<p>(Tiltak 4.3) Rekruttering</p>	
<p>(4.3.1) Lokalt entreprenørskap på Røst skole</p>	
<p>Mål: <i>Barn/unge skal gjennom entreprenørskap, organisasjonsarbeid og Inn på tunet (IPT) opparbeide innsikt og kompetanse som gjør det lettere å se og gjennomføre mulighetene for egen framtid på Røst.</i></p>	<p>Gjennomførte tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Kursserie for 4.-9. klasse på Røst skole (2011-2012): Karding og spinning (10 elever), toving av ull (3 kurs med 10, 6 og 13 elever) ✓ Foredrag om elevbedrift med fokus på lokale råvarer. Inspirasjon og opplæring. (2011-2012) ✓ Kursdager for elevene i ungdomsskolen (2012): Fokus på sauedrift, Røst som fiskerbondesamfunn og entreprenørskap (23 elever) ✓ 4H-klubb ble etablert i 2011, men fikk en kort levetid.
<p>(4.3.2) Rekruttering til landbruket og nye kombinasjonsnæringer</p>	
<p>Mål: <i>Sikre videre drift på landbruksforetak når nåværende drivere slutter. Bidra til at det startes opp videreforedling av landbruksprodukter, samt nye kombinasjonsnæringer innen landbruk/ omsorg, landbruk/reiseliv og landbruk/kunnskapsformidling</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>landbruksrelaterte aktiviteter i barnehagen</i> • <i>informasjon på skolen</i> • <i>veiledning til interesserte personer</i> • <i>veiledning til grunneiere</i> 	<p>Gjennomførte tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Prosjektlederne har i hele perioden jobbet tett opp bøndene på Røst. Gjennom kontakten med de enkelte, og gjennom møter, kurs og studieturer har det vært satt fokus på forbedringer av den eksisterende drifta, og mulighetene for videre utvikling. Det er også satt fokus på mulighetene for generasjonsskifte og rekruttering. ✓ Personer som har antydnet at de kanskje kunne tenke seg å starte med sau har blitt fulgt opp av prosjektet. ✓ Høsten 2012 fikk prosjektet kontakt med en bonde fra Sunnmøre som ønsket til å etablere seg på Røst. Hun har gammelnorsk-spelsau, en rase som er klassifisert som utegangersau og vel egnet for forholdene på Røst. Hun flyttet utover våren 2013. Bøndene på Røst har vært velvillige og gitt henne tilgang til slåtteeenger og beiteområder. Sommeren 2013 brukte hun bl.a. til restaurering av slåtteeenger og forberging. Sauene ble henta nordover i august. Røst kommunen har latt henne få bo på Brygga, som er kommunens 1000-årssted. ✓ I tillegg er det flere som i perioden har vurdert å starte opp med sau, uten dette så langt har blitt en realitet. Disse har deltatt på kurs og opplæring i regi av prosjektet. ✓ Jobbet opp mot elevene på Røst skole, se pkt. 4.3.1
<p>(Tiltak 4.4) Etablere ny næringsvirksomhet med utgangspunkt i kulturlandskapet</p>	
<p>(4.4.1) Mulig næringsutvikling knyttet til gjenopptakelse av tradisjonelle aktiviteter</p>	
<p>Mål: <i>Styrke de eksisterende landbruksforetakene ved å etablere "ny" næringsvirksomhet.</i></p>	<p>Gjennomførte tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ De fleste saueskinna fra Røst tas nå vare på og selges lokalt. ✓ Etablering av foretaket «Berre skinn og bein» ✓ Ærfuglrøkt er gjenopptatt ✓ Tilrettelegging for gårdsbutikk i Alidahuset på Røst Bygdetun (Brygga), som også er kommunens 1000-årssted

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Se for øvrig punkt 4.2.1 (Kompetansebygging) ✓ Ulike etableringer som har vært vurdert i prosjektet: <ul style="list-style-type: none"> - Spinneri i samarbeid med Asvo Vestvågøy - Gårdsslakteri/enklere videreforedling
(4.4.2) Mulige nyere kombinasjonsnæringer/ Inn på tunet	
Mål: <i>Styrke de eksisterende landbruksforetakene ved å etablere "ny" næringsvirksomhet.</i>	Gjennomførte tiltak: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Foretaket «Berre skinn og bein» er etablert. ✓ Prosjektet har gjennom nettverk og besøk vurdert mulighetene for å etablere lokalt spinneri, samt gårdsslakteri og videreforedling.

3.0 Finansiering

I tillegg til finansieringen som lå til grunn for oppstart av prosjektet *Kulturlandskapet som næringsutvikler på Røst*, har økt aktivitet ut over det som opprinnelig var planlagt blitt finansiert med deltakeravgifter, tilskudd fra Røst næringsfond og ytterligere ekstern finansiering.

Arbeidet har i prosjektperioden vært finansiert av:

Hvem	Hva	
Lofotrådet	Partnerskapsmidler	400 000
Fylkesmannen i Nordland	BU-midler og SMIL-midler	1 200 000
Nordland fylkeskommune		690 000
Røst kommune	Kontor og revisjon	285 000
Røst skole	Egeninnsats entreprenørskap	15 000
<i>Sum:</i>		2 590 000
Økt aktivitet har blitt finansiert med:		
Hvem	Hva	
Nordland fylkeskommune	Tilskudd til rekruttering av ny gårdbruker	45 000
Nordland fylkeskommune	Tilskudd til kursserie om videreforedling av produkter fra sauene, samt studietur til Island	151 500
Røst kommune	Tilskudd fra næringsfondet	150 000
	Deltakeravgifter/diverse	75 517
<i>Sum:</i>		422 017
<i>Totalsum:</i>		3 012 017

Et tilskudd fra Norsk-Islandsk kulturfond på kr 100.000 til samarbeidsprosjektet «Fra øy til øy» (se tiltak 4.2.1) inngår ikke i regnskapet for vårt prosjekt. Dette tilskuddet ble forvaltet av Agnes Arnardottir på Island.

Regnskapet for *Kulturlandskapet som næringsutvikler på Røst* er ført av Røst kommune, revidert av kommunerevisjonen og følger som eget vedlegg til sluttrapporten.

4.0 Måloppnåelse

4.1 Visjon

Visjonen slik den er formulert i prosjektbeskrivelsen: *Livskraftig landbruk og godt ivaretatt kulturlandskap på Røst.*

4.2 Mål

Målet slik det er formulert i prosjektbeskrivelsen:

«Prosjektet Kulturlandskapet som næringsutvikler på Røst skal bidra til å sikre fortsatt gårdsdrift og viktige miljøverdier. I tillegg til å produsere mat skal landbruket opprettholde et kulturlandskap som sikrer biologisk mangfold, bidrar til verdifulle opplevelseskvaliteter og gir økt næringsvirksomhet og bosetting. Sauen i fokus – til hverdag og fest!»

Måloppnåelse:

Gjennomførte tiltak og igangsatte prosesser har bidratt positivt til å sikre fortsatt gårdsdrift og viktige miljøverdier. Selv om det i løpet av prosjektperioden har vært en nyetablering på øya, er landbruket fortsatt sårbart. Dette skyldes i hovedsak at gjennomsnittsalderen på gårdbrukerne er høy, og at det viser seg å være vanskelig å rekruttere lokalt nye som vil overta etter foreldrene eller starte opp.

4.3 Effektmål

For Røst:

Fra prosjektbeskrivelsen:

«Viktige kvaliteter i kulturlandskapet skal ivaretas. Samtidig skal landbruket og kulturlandskapet danne grunnlaget for ny næringsvirksomhet innen for eksempel reiseliv, omsorg og kunnskapsformidling.»

Måloppnåelse for Røst:

Den etablerte beitinga har i hovedsak blitt videreført i prosjektperioden. Selv om en del parseller har gått ut av drift, og antall sauer er redusert i prosjektperioden, har det biologiske mangfoldet i all hovedsak blitt ivaretatt. Bioforsk har gjort en begrenset kartlegging av områder som på sikt kan bli godkjent som slåtteenger.

Det er i prosjektperioden etablert ett nytt landbruksforetak med vekt på utegangersau av gammel norsk spelsau. Med denne etableringen vil beiting og slått bli gjenopptatt på øyer hvor dette i en periode har vært fraværende. Dette foretaket har også inngått avtale med kystverket om å få høste arealene på Skomvær.

Prosjektet har gjennom kurs og studieturer satt fokus videreforedling med utgangspunkt i sauen. Flere gårdbrukere har jobbet med videreforedling av produkter av saueskinn. tillegg er foretaket «Berre skinn og bein» etablert som en følge av dette, og har i hovedsak jobbet med produksjon av skinnfeller. De fleste saueskinna på Røst blir nå tatt vare på, og gir dermed ekstra inntekter for gårdbrukerne og andre. Det er også satt nytt fokus på tradisjonsmat som kjøttrull og blodmat.

Gjennom kurs har prosjektet satt fokus på verdien av å opprettholde de omfattende steingjerdene som særpreger kulturlandskapet på Røstlandet, og i prosjektperioden har flere gjerder blitt restaurert. Prosjektet har også bidratt til at flere bønder har fått naturskadeerstatning for steingjerder som ble ødelagt av storfloa i jula 2011

Studieturer og kurs har gitt økt interesse for røkt av ærfugl, og tidligere skjøtsel og plukking av dun er gjenopptatt.

Prosjektet har bidratt til større forståelse for betydningen av saueholdet for landskap og trivsel, mer respekt fra omgivelsene, og økt stolthet blant bøndene.

Overføringsverdi:

Fra prosjektbeskrivelsen:

«Prosjektet sitt fokus på kulturlandskapet som grunnlag for næringsutvikling vil ha overføringsverdi til andre kommuner. Dette gjelder ikke minst andre kystkommuner, men også øvrige steder hvor landbruket har vært en viktig bærebjelke, og hvor det nå står svakt eller er i ferd med å forsvinne. Også forvaltningen vil ha stor interesse og nytte av de resultater som kommer fram som følge av prosjektet.»

Måloppnåelse overføringsverdi:

Arbeidet med *Kulturlandskapet som næringsutvikler på Røst* har vist betydningen av at det i et slikt mobiliseringsprosjekt jobbes opp mot hele lokalsamfunnet og ikke bare sauebøndene. Prosjektet har på den ene siden vist hvor viktig det er at slike prosjekt er forankret lokalt, samt at prosjektet involverer seg i det som oppleves som viktig av aktørene lokalt. På den andre siden har arbeidet med prosjektet vist hvor viktig det er å hente inspirasjon utenifra. Det siste har Røst-prosjektet gjort ved å hente kursarrangører til Røst, samt la bønder og andre nøkkelpersoner få mulighet til delta på kurs og studieturer utenfor Røst. Men uansett hva en ønsker å få til med denne typen prosjekt, så er en helt avhengig av at det fins aktører lokalt som kan og vil ta fatt i mulighetene og utvikle disse videre.

4.4 Delmål

Delmål 1 - Øke verdsettingen av Røst-landbruket

Fra prosjektbeskrivelsen:

«Heve kompetansen om verdien av at det drives landbruk på steder som Røst, både internt i kommunen og eksternt i fylket/landet.»

Måloppnåelse:

Gjennom prosjektperioden har sauebøndene og andre interesserte blitt invitert til fagmøter med ulike tema for å bevisstgjøre mulighetene og begrensingene i saueholdet på Røst. Alle som driver med sau på Røst i dag er andelshavere i Lofotlam, som nå er blitt en merkevare med helkjedeavtale med REMA 1000. Dermed blir også lam fra Røst skilt ut fra standard lam. Prosjektet har også bidratt til større kunnskap og interesse om verdien av å ta vare på Røstjordbruket og kulturlandskapet. Dette gjelder ikke minst blant folket på Røst.

Delmål 2 - Styrke det eksisterende landbruket

Fra prosjektbeskrivelsen:

«Det økonomiske og næringsmessige grunnlaget for fortsatt drift på hvert enkelt foretak skal styrkes.»

Måloppnåelse:

Prosjektet har bidratt til at det økonomiske og næringsgrunnlaget for fortsatt drift er styrket:

- Ny veterinærordninger er etablert
- Kurs i saueklipping er gjennomført
- Flere møter med fokus på drift og økonomi er gjennomført med sauebøndene.
- Det er satt økt fokus på verdien av saueholdet på Røst
- Flere muligheter for å utvikle produkter med utgangspunkt i sauen er synliggjort gjennom kurs, studieturer og andre aktiviteter
- Prosjektet har bidratt til å øke interessen for å utvikle matspesialiteter, også som følge av de gode erfaringene med Lofotlam.

Norsk landbruksrådgiving Lofoten har med rapporten *Oppfølging av forvaltningsplan for Røstlandet (2013)* vist hvordan røstjordbruket kan utnytte slåtte- og beitearealene bedre.

Fylkesmannen v/ miljøvernavdelinga har i 2013 finansiert registreringer som vil avklare i hvor stor grad røstbøndene i framtida kan søke om tilskudd til skjøtsel av slåttemarker og kystlynghei.

I *Regionalt miljøprogram for jordbruket i Nordland 2013-2016* er de egne ordninger for miljøtilskudd til beiting og slått i utvalgte kulturlandskap, verdensarvområder og på Røst videreført.

Prosjektet har også arbeidet for at Røst skal oppnå status som Utvalgt kulturlandskap i jordbruket, noe som Røst kommunestyre i eget vedtak (KS-015/13) har sluttet seg til.

Delmål 3 - Rekruttering

Fra prosjektbeskrivelsen:

«Involvere de unge og sikre rekruttering av utøvere til landbruket og nye og gamle kombinasjonsnæringer.»

Måloppnåelse:

De unge har blitt involvert gjennom samarbeid med Røst skole, kurs og oppstart av 4H-klubb. Flere skoleklasser har også blitt tatt med på sauesanking og andre aktiviteter. Dette har imidlertid ikke ført til at noen har tatt over drifta, eller til noen ungdommer på Røst har etablert nye foretak med sau, da de er for unge ennå.

Delmål 4 - Etablere ny næringsvirksomhet med utgangspunkt i kulturlandskapet

Fra prosjektbeskrivelsen:

«Skape et bedre grunnlag for videreføring av den tradisjonelle kombinasjonsnæringsen landbruk – fiske, og utvikle nye tilleggsnæringer.»

Måloppnåelse:

En stor del av lofotfisket foregår utenfor Røst, og inntjeningen er svært god. Tradisjonen med å kombinere fiskeri og landbruk er derfor i mindre grad nødvendig, all den tid mange har sin årsinntekt fra vinterfiske eller arbeid på fiskebruk. Det har derfor ikke vært enkelt å få gehør for å styrke kombinasjonen tradisjonelle med fiske.

Før sperregjerdet («tulipangjerdet») ble satt opp var det også mye negativt fokus på saueholdet i Røstsamfunnet som følge av sau på avveier. Dette bidro ikke positivt til rekruttering til næringa.

Prosjektet har i vesentlig grad bidratt til å snu fokuset fra uvilje og negativitet til muligheter og positivitet. Det har synliggjort en rekke muligheter knyttet til videreforedling av kjøtt og andre råvarer fra sauene, og at det er mulig å kombinere skjøtsel av kulturlandskapet med salg av tjenester innen reiseliv, opplevelser og omsorg.

Hovedutfordringen i en liten kommune som Røst er imidlertid å finne de som kan og vil gripe disse mulighetene.

5.0 Videreføring av arbeidet

Styringsgruppa vil i dette kapitlet vil peke på noen tiltak som kan følges opp videre etter at prosjektet er avsluttet. Punktene er nummerert som i prosjektplanen.

(4.1) Økt verdsetting av Røst-landbruket

(4.1.1) Dokumentere og synliggjøre ressursgrunnlag og driftsformer

- ✓ Røst Bygdetun (Brygga) kan utvikles som senter for kunnskap om hvordan Røst som kulturlandskap har vært drevet og hvordan det bør være i fremtiden. Etableringen av butikk/gårdsutsalg i Alidahuset på bygdetunet gir nye muligheter for salg av produkter og formidling av informasjon.

(4.1.2) Informasjon

- ✓ Det er viktig at kunnskapen om bruken av landskapet formidles videre til nye sauebønder og til øyas øvrige befolkning. Hvis den tause kunnskapen ikke tas vare på og formidles videre, vil mye av øyas originalitet forsvinne.

(4.2) Styrke det eksisterende landbruket

(4.2.1) Kompetanseoppbygging

- ✓ Sauebøndene må fortsatt få tilbud om kompetansebygging.

(4.2.2) Styrking av det eksisterende næringsgrunnlaget på det enkelte landbruksforetak

- ✓ Arbeidet med å utvikle lokale produkter basert på sau og skjøtsel av kulturlandskap må videreføres.
- ✓ Vurdere framtidig satsing på spelsau, som bl.a. kan gi høyere skinnpris.
- ✓ Vurdere direktesalg av kjøtt, f.eks. via en abonnementsordning.
- ✓ Fortsatt vurdere mulighetene for lokal videreforedling av kjøtt, ull og skinn.

(4.2.3) Reetablere beiting på Skomvær

- ✓ De ustabile landingsforhold med båt på Skomvær, gjorde at prosjektgruppa valgte å nedprioritere dette punktet. I ettertid planlegger det nyetablerte foretaket på Røst å satse på slått i stedet for beiting på Skomvær.

(4.2.4) Tiltak som forutsettes løst utenfor prosjektet

Gårdskart:

- ✓ Prosessen med å rette opp matrikkelen er igangsatt av teknisk avdeling i Røst kommune i løpet av høsten 2013. Dette arbeidet vil i neste omgang føre til mer nøyaktige gårdskart og mulighet for bedre utnyttelse av ressursene.

Veterinære tjenester

- ✓ Det er viktig at det i samarbeid med Lofoten Veterinærsenter legges gode planer for gjennomføringen av veterinærtjenestene. Samtidig bør det søkes om ekstraordinære midler fra Fylkesmannen, fordi kostnadene med å få veterinær til Røst er store.

(4.3) Rekruttering

(4.3.1) Lokalt entreprenørskap på Røst skole

- ✓ Det må det lages rutiner for samarbeid mellom næringslivet på Røst, Ungt Entreprenørskap, Velg yrkesfag og Røst skole. Dette for å sikre rekruttering til sauenæringa det øvrige næringslivet på Røst.

(4.3.2) Rekruttering til landbruket og nye kombinasjonsnæringer

- ✓ Eiendomsforholdene er svært uklare i dag, og gjør at finansiering av nybygg blir vanskelig.
- ✓ Det er viktig å ivareta de som driver med sau på Røst, legger forholdene til rette for eierskifte og nyrekruttering.
- ✓ Det er viktig at fokuset på generasjonsskifte og nyetablering også ivaretas etter at prosjektet er avslutta. Dette arbeidet har både sauebøndene, Røst kommune og landbrukskontoret i Bodø viktige roller. Innovasjon Norges besøksordning for unge bønder bør også vurderes.

(4.4) Etablere ny næringsvirksomhet med utgangspunkt i kulturlandskapet

(4.4.1) Mulig næringsutvikling knyttet til gjenopptakelse av tradisjonelle aktiviteter.

Styringsgruppa vil i denne sammenhengen spesielt peke på:

- ✓ Reetablere ærfuglrøkt
- ✓ Skjøtsel av slåttemark, kystlynghei og andre prioriterte naturtyper
- ✓ Utvikling av ull og ullprodukter/etablere karderier
- ✓ Videreforedling av kjøtt/ utvikling av matprodukter med røtter i tradisjoner på Røst
- ✓ Direktesalg av kjøtt (forbrukere og restauranter)
- ✓ Brygga som formidlingssenter
(For flere mulig tiltak, se prosjektbeskrivelsen.)

(4.4.2) Mulige nyere kombinasjonsnæringer/Inn på tunet.

Styringsgruppa mener at det bør arbeides videre med:

- ✓ Salg av opplevelser knytta til saueholdet
- ✓ Utvikling av grønn omsorg
- ✓ Utvikling av handverksprodukter med utgangspunkt i skinn og bein
- ✓ Dyrking av urter
- ✓ Kurs og gjennomføring av reparasjon av steingjerder som kulturlandskaps- og folkehelseprosjekt
- ✓ Enda sterkere involvering av barn og unge i saueholdet, gjerne med fokus på lamming og samling ute i øyene.

6.0 Konklusjon

Prosjektet *Kulturlandskapet som næringsutvikler på Røst* tok utgangspunkt i den faktiske situasjonen for landbruket på Røst. Erfaringene fra arbeidet har vist at det var viktig å ha en prosjektledelse som var tilstedeværende på øya: Nærhet, kunnskap om Røst og gode kontakter til utviklende miljø.

Prosjektet har lyktes med å sette landbruket i fokus på Røst når det gjelder omfang, funksjon og muligheter. I løpet av prosjektperioden har befolkningen på Røst fått større forståelse for den betydning jordbruket og saueholdet har på Røst. Sau og skjøtsel av kulturlandskap henger tett sammen, og bidrar dermed til å opprettholde et landskap lokalbefolkningen er stolte av.

Gjennom hele prosjektperioden har lokalbefolkningen blitt involvert i kurs og opplæringstiltak både i skoler og lokale foreninger. Det viser seg at lokalproduserte lam, lokale matspesialiteter, og produkter av skinn og bein etterspørres og selges når de er tilgjengelige.

Markedet på Røst er begrenset med en fastboende befolkning på ca. 600 personer. Røstjordbruket må derfor fortsatt arbeide for å sikre produktene suksess også utenfor Røst. Hvis folk utenfor Røst får økt interesse for kulturlandskapet og produktene, og dette samtidig synliggjøres for folk på Røst, vil det trolig også være lettere å øke interessen på Røst for sauenæringa og produktene.

Kulturlandskapet på Røst har både en verdi i seg selv, og som ressurs for næringsutvikling. Samtidig er det viktig å slå fast at ivaretagelsen av verdiene i kulturlandskapet på Røst er et samfunnsansvar for både Røst og storsamfunnet, og ikke et ansvar som bare skal hvile på de enkelte gårdbrukerne.

Jordbruket på Røst vil for de fleste alltid være en kombinasjon med annen inntekt. Den samla inntekten vil for de fleste gårdbrukerne derfor hentes dels fra jordbruket og dels utenfor jordbruket. Det er viktig å jobbe videre for å styrke inntektsmulighetene for saueholdet, og utvikle nye næringsmuligheter knyttet til sau og kulturlandskap. Hvis Røst-jordbruket skal ekspandere i volum, er det nødvendig å gjenoppta økt bruk av beitene i fjellene. Det er også mulig å øke inntektene ved å velge saueraser med farga skinn som gir mulighet for å doble

skinnprisene. Fokus på Røst sin særstilling kan også være med på å etablere og bygge merkevarer.

Røstjordbruket er viktig for kulturlandskapet og opplevelsen av Røst. I framtida er det mulig for som ønsker det å innta en mer aktiv rolle i forhold til å utvikle opplevelsesprodukter, og dermed inngå som en del av opplevelsestilbudet som tilbys de tilreisende.

Det lokale fokuset på saueholdet og lokalprodusert mat kan styrkes på flere måter. Den årlige Lundefestivalen er en unik mulighet for å få vist fram lokale spesialiteter basert på lam. Det er også mulig å etablere en årlig fårrikålenes dag med felles bespisning på institusjoner, i lag og foreninger og på serveringssteder. Interessen for mer bruk av innmat er også sterk på Røst, og for mange er dette knyttet til gode minner fra barndommen. Lokal mat som er nært knyttet til opplevelsen av landskap og tradisjonene på Røst bør også være en del av tilbudet som gis til de tilreisende.

Samtidig er det trolig et stort potensial knyttet til røkt av ærfugl. Dette er ei stor næring på Island, og for Røst kan røkt av ærfugl trolig både gi inntekter knyttet til salg av dun og dunprodukter, og økte opplevelsesverdier for lokalbefolkningen og de besøkende. Prosjektet har etablert bånd mellom Røst og Vega, og disse bør utnyttes ved en eventuell oppbygging av denne næringen på Røst.

Gjennom arbeidet med prosjektet *Kulturlandskapet som næringsutvikler på Røst* har vi synliggjort en rekke muligheter. En rekke tiltak og utradisjonelle arbeidsmåter er iverksatt, og disse har involvert aktører både på og utenfor Røst. Et typisk eksempel er arbeidet med å ivareta steingjerdene, som er viktige både for Røstværingerens sin identitet, og for de besøkende sin opplevelse av Røst. Kulturlandskapet har mange elementer som kan nyttes til næringsutvikling, men denne måten å tenke næringsutvikling på har liten tradisjon på Røst.

For å få til en utvikling som tar i bruk flere av de naturgitte forutsetningene, trenges det aktive sauebønder, kreative kunstnere og handverkere, matentusiaster og en åpen og inkluderende lokalbefolkning. Alt dette har Røst i dag, men det må fortsatt arbeides for å legges forholdene til rette slik at lokalsamfunnet kan ta ut disse gevinstene.

Samtidig som at det fortsatt må løftes i flokk, må det arbeides for å få fram de rette personene som på eget initiativ ønsker å gripe mulighetene og utvikle disse videre.

Røst/Leknes/Bodø,
26.03.14

På vegne av styringsgruppa:

Tor Arne Andreassen (s)
ordfører/leder for styringsgruppa

Toril Jørgensen (s)
Røst beitelag

Gustav A. Karlsen (s)
Norsk Landbruksrådgiving Lofoten

Finn Erik Skagen (s)
landbrukskontoret i Bodø kommune

Arne Farup (s)
Fylkesmannen i Nordland, Landbruks- og reindriftsavdelinga